

کلام مرحوم صدر در فرض دوم

این فرض به کار سکاکی می آید

چرا که : سکاکی مدعی تصرف در تطبیق مراد استعمالی بر مصداق است

پس : ادعای مذکور در تطبیق مراد استعمالی بر مراد جدی است

ما می گوئیم :

این تقریر مرحوم اصفهانی از مجاز ادعایی است

و چنین تفصیلی در تقریر سکاکی موجود نیست

اشکال اول شهید صدر در فرض دوم

مراد جدی در مقام شوخی نیست؛ در حالیکه در این نوع از کلام هم مجاز موجود است

ما می گوئیم:

اولاً: شوخی کننده، مراد جدی ندارد ولی طرف مقابل اتحاد مراد جدی و مراد استعمالی را تصور

می کند و به همین جهت از کلام متأثر می شود

ثانیاً: هزل و شوخی بر دو گونه است:

۱. اصلاً دارای اراده جدی نیستند = مجاز راه ندارد

۲. دارای اراده استعمالی و اراده جدی اند و در مقام شوخی به کار می روند = مجاز راه دارد

اشکال دوم و سوم شهید صدر به فرض دوم

ثانیاً: در بسیاری از مجازات، الفاظ برای **جزئیات** وضع شده اند و جزئیات دارای دو فرد حقیقی و ادعایی نیستند.

ثالثاً: گاه ادعای فردیت مشبه برای مشبه به، **خلاف ذوق** و لطافت است

ما می گوئیم :

پاسخ به این دو اشکال را سابقاً در ضمن کلمات امام و مرحوم اصفهانی دانستیم
نکته مهم : کامل بودن تقریر مرحوم اصفهانی در تفاوت بین اراده استعمالی و اراده جدی

جمع بندی

ادعای فردیت معانی مجازی برای معنای حقیقی
= اصفهانی

ادعای اتحاد ماهوی معنای حقیقی و معنای
مجازی = میرزای قمی

همراه با ادعا = سکاکی

بدون ادعا = مشهور

استعمال لفظ در
موضوع له

استعمال لفظ در
غیر موضوع له

بررسی نهایی
بین چهار نظریه

نکته اول

آیا لازم است تمام مجازها را از یک نوع بدانیم؟

سکاکی خود به یک حکم عام قائل نشده است :

- فرق بین مجاز مرسل و استعاره

- فرق بین مبالغه در تشبیه و غیر آن در علاقه مشابَهت

نکته دوم

مبالغه زیاد در نظریه های سه گانه اهمیتشکی نیست.

بلکه چه بسا گاه «ادعا» مغلّب به مبالغه است :

«بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران»

اللهم الا ان يقال :

این مثال ها حتی طبق نظریه مشهور از نوع «مجاز در جمله» است

نکته سوم

بلاغت یعنی مطابقت با مقتضای حال!
گاهی مبالغه در تشبیه محلّ به مقتضای حال است

مثال:

کسی که در یک دادگاه می گوید: «عباس یک بشقاب غذا را خورد» نباید ادیبانه صحبت کند

بلکه:

یا **مجاز در حذف** است (محتوای یک بشقاب) و یا **مرسل** است (ذکر ظرف به جای مظروف).

نکته چهارم

حتی اگر در جایی بلاغت به آن باشد که به فرد ادعایی قائل شویم،
اگر کسی «استعمال در غیر موضوع له» کرد، مرتکب غلط نشده است

نتیجه

مجاز (مطلقا) به یک نوع نیست و اصل اولیه هم در مجاز وجود ندارد

بلکه بسته به مقام و اقتضای حال، شأنیت گوینده و محل و هم چنین نحوه اراده متکلم، به هر یک

از این ۴ نحوه قائل شد

۹۱ / ۷ / ۱۱

جلسه ۱۰

حقیقت و مجاز

سه شنبه

سال سوم

مشهور مجاز

کلام میرزای قمی در تعریف مجاز مشهور

مجاز مشهور همان **مجاز راجح** است
و مراد از آن ← معنای مجازی است که با **قرینه** شهرت بر معنای حقیقی رجحان یافته است.

نکته مهم:

اگر معنای مجازی بدون شهرت بر معنای حقیقی غلبه یابد = **حقیقت** به وضع تعینی است

کلام میرزا حسن شیرازی در باب مجاز مشهور

همان مجاز راجع !

وجه تسمیه :

احتمال اول = این مجاز بر مجاز های دیگر **رجحان** دارد
 احتمال دوم = در ابتدای مواجهه با لفظ، این معنا اراده می شود

دلیل منکرین این نوع مجاز :

اگر علقه وضعیه بین معنای حقیقی و لفظ برقرار است:
 چگونه می شود گفت که لفظ در معنای جدید ظهور می یابد و نه در معنای حقیقی؟